

Bożena Kunz, Anna Tymińska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mails: {bozena.kunz; anna.tyminska}@ue.wroc.pl

SYSTEM INFORMATYCZNY RACHUNKOWOŚCI I JEGO ROLA W ŚWIETLE USTAWY O RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie: Intensywny rozwój technologii informatycznych sprawia, że aktualnie system informatyczny rachunkowości daleko wykracza poza konwencjonalne systemy służące do prowadzenia ksiąg rachunkowych. Rachunkowość jest ważnym elementem systemu informacyjnego jednostki gospodarczej. Rachunkowość, we współczesnym rozumieniu, jest systemem informacyjnym, pomagającym użytkownikom w podejmowaniu decyzji gospodarczych, zwłaszcza finansowych, oraz rozliczaniu kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego zarządzania powierzonym majątkiem. Celem artykułu jest próba przedstawienia zagadnień prawnych i wymogów ustawowych, które powinny spełniać komputerowe systemy ewidencji księgowej w przedsiębiorstwie. Autorzy wskazali również obszary największych korzyści wynikających z zastosowania najnowocześniejszych technik i rozwiązań prowadzenia ksiąg rachunkowych w jednostce gospodarczej.

Słowa kluczowe: system informacyjny, polityka rachunkowości, ustawa o rachunkowości.

DOI: 10.15611/nof.2014.3.03

1. Wstęp

Zachodzące w ostatnich latach dynamiczne zmiany w otoczeniu biznesowym każdego podmiotu gospodarczego spowodowały istotny wzrost zapotrzebowania na aktualną i bieżącą informację o sytuacji zarządzanej jednostki w ujęciu zarówno retrospektywnym, jak i w prospektywnym. Menedżerowie współczesnego biznesu potrzebują szybkiego dostępu do właściwych danych i informacji pozwalających na sprawne oraz skuteczne zarządzanie przedsiębiorstwem. Konieczne jest zatem stworzenie systemu informacyjnego w pełni zaspokajającego potrzeby informacyjne kadry zarządzającej oraz zapewniającego wgląd do danych i informacji zarówno o sytuacji wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i o zmianach w otoczeniu przedsiębiorstwa.

Rachunkowość jest ważnym elementem systemu informacyjnego przedsiębiorstwa. Rachunkowość we współczesnym ujęciu jest systemem informacyjnym, słu-

zącym użytkownikom do podejmowania decyzji gospodarczych, zwłaszcza finansowych, oraz rozliczania kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego zarządzania powierzonym majątkiem [Jaruga i in. 1994, s. 8]. Z definicji tej wynika, iż współczesna rachunkowość w całości jest ukierunkowana na zaspokojenie potrzeb informacyjnych menedżerów zarządzających daną jednostką gospodarczą.

Najważniejszym narzędziem wspomagającym rachunkowość jest system informatyczny, który powinien być tak zaprojektowany, by stosowane w nim rozwiązania i procedury były zgodne z zasadami rachunkowości, pomagały jak najlepiej spełniać wymagania ustawowe stawiane księgom rachunkowym i jednocześnie usprawniały zarządzanie przedsiębiorstwem.

W celu spełnienia uwarunkowań prawnych każdy podmiot gospodarczy zobowiązany jest do prowadzenia dokumentacji zasad polityki rachunkowości, w której powinien szczegółowo opisać przyjęte rozwiązania w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych. Ustawa o rachunkowości (UoR) reguluje m.in.: wymagania dotyczące ochrony danych, opisuje cechy ksiąg rachunkowych prowadzonych z użyciem komputera, obligatoryjne elementy zapisów księgowych i wydruków komputerowych, warunki uznania zapisów na trwałych nośnikach danych jako alternatywy dla wydruków oraz zawartość dokumentacji systemowej [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...].

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień prawnych i wymogów ustawowych, które powinny spełniać komputerowe systemy ewidencji księgowej w przedsiębiorstwie. Artykuł jest również próbą udzielenia odpowiedzi na następujące pytania:

- czy system informatyczny rachunkowości wpływa na sprawność podejmowania decyzji w jednostce gospodarczej;
- czy stosowanie systemów informatycznych w jednostce gospodarczej umożliwia skuteczne realizowanie funkcji rachunkowości;
- czy ustawa o rachunkowości w sposób kompleksowy określa zasady prowadzenia ksiąg z wykorzystaniem systemów informatycznych.

W celu uzyskania odpowiedzi na pytania nurtujące autorów zastosowano następujące metody badawcze: przeprowadzono przegląd literatury oraz analizę porównawczą obowiązujących przepisów dotyczących zasad prowadzenia ksiąg z użyciem komputera.

2. Rachunkowość jako część składowa systemu informacyjnego

System informacyjny (SI) definiowany jest jako wyróżnione przestrzennie i uporządkowane czasowo zbiór informacji oraz nadawców informacji, odbiorców informacji, kanałów informacyjnych, a także technicznych środków przesyłania i przetwarzania informacji, których funkcjonowanie służy do sterowania organizacją [Monarcha-Matlak 2008, s. 59]. Podstawowe funkcje systemu informacyjnego wymienia W. Flakiewicz. Są to m.in.: pozyskiwanie danych, gromadzenie, przetwarzanie, magazynowanie i archiwizacja danych, wyszukiwanie i prezentacja oraz ich przesyłanie [Flakiewicz 2002, s. 32].

Obecnie systemom informacyjnym stawiane są coraz wyższe wymagania ze względu na rolę i znaczenie generowanych przez nie informacji. Złożoność relacji organizacyjno-decyzyjnych i konieczność podejmowania w krótkim czasie wielu decyzji na poziomie operacyjnym, taktycznym i strategicznym powodują, że właściwe funkcjonowanie przedsiębiorstwa na coraz bardziej konkurencyjnym i wymagającym rynku uzależnione jest od posiadania odpowiedniego systemu informacyjnego [Nowicki, Chomiak-Orsa 2011, s. 17].

W systemie informacyjnym kluczową rolę odgrywają jego zasoby, które mogą być wykorzystane jako czynnik wzrostu i konkurencyjności przedsiębiorstwa. W tabeli 1 przedstawiono rodzaje zasobów informacyjnych i ich główne elementy.

Tabela 1. Rodzaje zasobów informacyjnych i ich główne elementy

Rodzaj zasobu informacyjnego	Elementy
Zasoby ludzkie	użytkownicy bezpośredni użytkownicy pośredni personel techniczny
Zasoby stricte informacyjne	dokumenty źródłowe zestawy raportów bazy danych i hurtownie danych bazy dokumentów bazy modeli bazy wiedzy
Zasoby proceduralne	algorytmy procedury oprogramowanie
Zasoby techniczne	systemy komputerowe i urządzenia peryferyjne sieci teleinformatyczne i urządzenia komunikacyjne nośniki danych
Zasoby finansowe	gotówkowe bezugótówkowe

Źródło: [Nowicki, Chomiak-Orsa 2001, s. 21].

Jak wspomniano wcześniej, system informacyjny odgrywa istotną rolę w procesie zarządzania przedsiębiorstwem. Najważniejszym elementem tego systemu jest rachunkowość. Stanowi ona system informacyjny służący użytkownikom do podejmowania racjonalnych decyzji gospodarczych i efektywnego zarządzania powierzonym majątkiem. Rachunkowość może być postrzegana zatem jako proces identyfikacji, pomiaru, przetwarzania oraz przekazywania informacji ekonomicznych umożliwiających formułowanie opinii i decyzji przez odbiorców tych informacji. Jest to możliwe dzięki odwzorowaniu w systemie rachunkowości zdarzeń gospodarczych, strumieni rzeczowych, nominalnych i finansowych, a także ich relacji oraz prezentowaniu syntetycznych informacji w sprawozdaniach finansowych według przyjętych w danym kraju norm, ogólnie akceptowanych zasad i standardów jakościowych [Jaruga i in. 1994, s. 8].

Dla podmiotu gospodarczego współczesna rachunkowość nie jest już tylko szczególnym rodzajem ewidencji, lecz szczególnym źródłem sytemu informacji. Celem rachunkowości z jednej strony jest bowiem dostarczanie rzetelnych informacji retrospektywnych, pozwalających na ocenę i rozliczenie zarządzających kapitałem, z drugiej zaś – dostarczanie informacji do podejmowania decyzji ekonomicznych [Walińska (red.) 2009, s. 26].

Przy projektowaniu systemu informacyjnego rachunkowości istotne są zasoby, jakimi dysponuje dane przedsiębiorstwo. To one determinują sposób prowadzenia ksiąg i przetwarzania danych na potrzeby sprawozdawczości i bieżącego zarządzania. Warunkiem koniecznym do grupowania ewidencji, przetwarzania i przekazywania informacji o wynikach działalności przedsiębiorstwa jest posiadanie – bardziej lub mniej złożonego – środowiska informatycznego. Tym samym dla systemu informacyjnego jednostki nie bez znaczenia pozostaje stopień jej z informatyzowania [Król-Stępień 2013, s. 77].

Otoczenie ekonomiczne ostatnich lat wskazuje, że czynniki, takie jak: globalizacja, zmiany kulturowe, niestabilna sytuacja gospodarcza, wzrost znaczenia technologii czy ewaluacja technologii informacyjnych na technologie biznesowe i wzrost zagrożeń związanych z bezpieczeństwem w biznesie, stwarzają nowe wyzwania dla rachunkowości. Postępujące zmiany ekonomiczne i techniczne sprawiają, że podmioty gospodarcze napotykać nowe obszary, które wymuszają konieczność ciągłego poszukiwania środków i narzędzi, aby we właściwy sposób rozpoznawać zachodzące zdarzenia gospodarcze i tym samym skutecznie zarządzać przedsiębiorstwem.

3. Wymagania formalnoprawne wobec systemów informatycznych wspomagających rachunkowość

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych za pomocą systemów komputerowych należy przestrzegać zarówno zasad ustalonych w ustawie o rachunkowości, jak i postanowień innych regulacji prawnych dotyczących takiej formy prowadzenia rachunkowości. W ustawie o rachunkowości określone są podstawowe wymogi formalne i organizacyjne związane z prowadzeniem ksiąg rachunkowych z użyciem komputera. Dotyczą one m.in. [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]:

- wymagań związanych z księgami rachunkowymi prowadzonymi za pomocą komputera, ich wiarygodności i bezpieczeństwa,
- uznania za dowód księgowy zapisu elektronicznego sporządzonego za pomocą komputera,
- obowiązku drukowania ksiąg rachunkowych lub zapisania ich treści w formie elektronicznej.

Podmioty gospodarcze prowadzące księgi rachunkowe zobowiązane są do opracowania polityki (zasad) rachunkowości. Księgi rachunkowe powinny być prowadzone zgodnie z ustawą o rachunkowości, niezależnie od stosowanej techniki. W odniesieniu do rachunkowości komputerowej wymagania prawne określono dokładniej

i z uwzględnieniem jej specyfiki. Istotne jest, że zapisy ustawy dotyczące systemów informatycznych są jednolite i spójne dla wszystkich jednostek oraz ustawa nie zakłada stosowania żadnych uproszczeń [Król-Stępień 2013, s. 78].

Co do wymagań wobec systemów informatycznych ustawodawca stwierdza, że jednostka gospodarcza prowadząca rachunkowość z użyciem komputera powinna mieć dokumentację opisującą zasady rachunkowości, a w szczególności dotyczącą „wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ..., art. 10, ust. 1, pkt 3b]. Ponadto jednostka powinna mieć dokumentację opisującą system „przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego, zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ..., art. 10, ust. 1, pkt 3c]. Z treści artykułu 10 wynika, że przedmiotem zainteresowania ustawodawcy są nie tylko księgi rachunkowe, ale również i sam system informatyczny, a w szczególności mechanizmy działania takiego systemu [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 18].

Przepisy ustawy zobowiązują zatem jednostki do wykazu zbiorów i opisu systemu przetwarzania danych. O ile samo udokumentowanie wykazu programów, wersji oprogramowania czy daty rozpoczęcia raczej nie jest problematyczne, o tyle podstawowa trudność z praktycznym zastosowaniem wymogów artykułu 10 ust. 1 pkt 3 lit. c dotyczy opisu algorytmów i parametrów przetwarzania danych. Może więc wystąpić taka sytuacja, że nie będzie można uzyskać wszystkich informacji, którymi byłby zainteresowany organ kontrolujący. Udostępnienie ich mogłoby bowiem naruszyć dobra intelektualne firm opracowujących oprogramowanie systemów informatycznych, gdyż algorytmy działania, zindywidualizowane rozwiązania czy klucze dostępu do systemów są traktowane jako wiedza tajemna.

W artykule 13 ust. 4 ustawy o rachunkowości stwierdza się, że księgi rachunkowe, z uwzględnieniem techniki ich prowadzenia, powinny być [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]:

- trwale oznaczone nazwą (pełną lub skróconą) jednostki, której dotyczą (każda księga wiązana, każda luźna karta kontowa, także jeżeli mają one postać wydruku komputerowego lub zestawienia wyświetlanego na ekranie monitora komputera), nazwą danego rodzaju księgi rachunkowej oraz nazwą programu przetwarzania;
- wyraźnie oznaczone co do roku obrotowego, okresu sprawozdawczego i daty sporządzenia;
- przechowywane starannie w ustalonej kolejności.

Ponadto artykuł 13 ust. 2 stanowi, że „przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z nimi uważa się odpowiednio zasoby informacyjne rachunkowości, zorganizowane w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, bazy danych lub wyodrębnionych jej części, bez względu na miejsce ich powstania i przechowywania” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. W następnym punkcie ustawa warunkuje posiadanie tej formy zasobów informacyjnych od archiwizacji „oprogramowania umożliwiającego uzyskiwanie czytelnych informacji w odniesieniu do zapisów dokonanych w księgach rachunkowych, poprzez ich wydrukowanie lub przeniesienie na informatyczny nośnik danych” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. W ostatnim punkcie art. 13 ustawodawca uznaje za równoważne z wydrukowaniem ksiąg rachunkowych na koniec roku, przeniesienie ich treści na inny nośnik danych, zapewniający „trwałość zapisu informacji, przez czas nie krótszy od wymaganego dla przechowywania ksiąg rachunkowych” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. W praktyce zapis ten oznacza zmniejszenie kosztów ponoszonych przez podmioty gospodarcze.

W artykule 23 ustawodawca stwierdza, że „przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera należy stosować właściwe procedury i środki chroniące przed zniszczeniem, modyfikacją lub ukryciem zapisu” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. Zapis ten stanowi wskazówkę dla przedsiębiorstw odnośnie do środków bezpieczeństwa stosowanych w systemach informatycznych, a zarazem jest to wyraźny sygnał dla twórców oprogramowania, aby nie tworzyli systemów umożliwiających manipulację danymi, gdyż jest to prawnie zakazane [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 18].

Przepisy ustawy od 1 stycznia 2002 r. uznają za dowody księgowe zapisy komputerowe pochodzące z systemów informatycznych. Stanowi to artykuł 20 ust. 5: „przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z dowodami źródłowymi uważa się zapisy w księgach rachunkowych, wprowadzane automatycznie za pośrednictwem urządzeń łączności, informatycznych nośników danych lub tworzone według algorytmu (programu) na podstawie informacji zawartych już w księgach” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. Artykuł 21 ust. 1a dopuszcza możliwość zaniechania zamieszczania na dowodzie źródłowym podpisu wystawcy dowodu lub osoby, której wydano lub przyjęto składniki aktywów [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. Umożliwia to uznanie za dowody księgowe zapisów zdarzeń gospodarczych wprowadzonych do systemu informatycznego i otwiera drogę do jeszcze większej automatyzacji dekretacji dowodów księgowych.

Należy ponadto zwrócić uwagę na fakt, że ustawa o rachunkowości w artykule 4 ust. 2 nakazuje, aby „zdarzenia, w tym operacje gospodarcze, ujmuje się w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...], a treść ta powinna być czytelna i zrozumiała dla użytkowników i biegłych rewidentów. Powoduje to konieczność usprawniania i udoskonalania systemów informatycznych w taki sposób, aby spełniały ten wymóg. W artykule 21 ustawodawca określił cechy dowodów księgowych,

którymi powinien odznaczać się każdy dokument będący podstawą danego zdarzenia gospodarczego, a ust. 1a powyższego artykułu stanowi, że „można zaniechać zamieszczania na dowodzie podpisu wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...], jak również nie dokonywać „ręcznej” dekretacji takiego dokumentu, jeżeli można zastosować w tym zakresie techniki (np. elektroniczne) dokumentowania zapisów księgowych. W Polsce obowiązuje ustawa o podpisie elektronicznym, co pozwala na zastępowanie tradycyjnych metod sporządzania dokumentów metodami w pełni elektronicznymi [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 19-20].

Zgodnie z ustawą o rachunkowości komputerowo prowadzone księgi rachunkowe mogą być dowolnie zorganizowane. Mogą to zatem być oddzielne komputerowe zbiory, bazy danych, ale również fragmenty baz danych, bez względu na miejsce ich powstawania i przechowywania. Intencją autorów przepisów było dopuszczenie prowadzenia ksiąg rachunkowych na serwerach zlokalizowanych poza podmiotem gospodarczym (art. 11 i art. 11a) [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. Powyższe ustalenie można traktować jako zgodę na wykorzystanie systemów informatycznych w rachunkowości, które za pomocą Internetu pozwalają na łączność między podmiotem gospodarczym a jednostką wykonującą usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych¹.

Ustawa o rachunkowości stanowi [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ..., art. 24, ust. 1], iż: księgi rachunkowe powinny być prowadzone:

- **rzetelnie** – księgi rachunkowe uznaje się za rzetelne jeżeli dokonane w nich zapisy odzwierciedlają stan rzeczywisty (art. 24, ust. 2);
- **bezbłędnie** – księgi rachunkowe uznaje się za prowadzone bezbłędnie, jeżeli wprowadzono do nich kompletnie i poprawnie wszystkie zakwalifikowane do zaksięgowania w danym miesiącu dowody księgowe, zapewniono ciągłość zapisów oraz bezbłędność działania stosowanych procedur obliczeniowych (art. 24, ust. 3);
- **sprawdzalnie** – księgi rachunkowe uznaje się za sprawdzalne, jeżeli umożliwiają stwierdzenie poprawności dokonanych w nich zapisów, stanów (sald) oraz działania stosowanych procedur obliczeniowych (art. 24, ust. 4);
- **bieżąco** – oznacza m.in., że pochodzące z nich informacje umożliwiają sporządzenie w terminie obowiązujących jednostkę sprawozdań finansowych i innych sprawozdań, w tym rozliczeń podatkowych i finansowych (art. 24, ust. 5).

Ponadto art. 25 tej ustawy stanowi, że w razie ujawnienia błędów po zamknięciu miesiąca lub prowadzenia ksiąg rachunkowych z użyciem komputera dozwolone są tylko korekty dokonane w sposób określony w ust. 1, pkt 2, czyli przez wprowadzenie do ksiąg rachunkowych dowodu zawierającego korekty błędnych zapisów [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. W tym miejscu należy podkreślić, iż praktyka gospodarcza zna wypadki funkcjonowania systemów informatycznych rachunko-

¹ Przykładem takiego systemu informatycznego jest program CASPER firmy COMARCH.

wości, które nie zapewniają skutecznej możliwości realizacji tych wymagań ustawy, i istnieją techniczne możliwości poprawy błędów bez śladów dokonania takiej czynności [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 20].

Na końcu rozważań dotyczących ustawowych wymagań, jakie powinny spełniać systemy informatyczne rachunkowości, należy zwrócić uwagę na obowiązek opracowania przez jednostki gospodarcze rozwiązań w zakresie ochrony danych. Warunkiem stosowania wybranych rozwiązań dotyczących przechowywania ksiąg rachunkowych jest spełnienie następujących warunków określonych w art. 71 ustawy o rachunkowości [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]:

- dokumentację, o której mowa w art. 10 ust. 1 UoR, księgi rachunkowe, dowody księgowo-techniczne, dokumenty inwentaryzacyjne i sprawozdania finansowe należy przechowywać w należyty sposób i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem;
- przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych z użyciem komputera ochrona danych powinna polegać na stosowaniu odpornych na zagrożenia nośników danych, na doborze stosowanych środków ochrony zewnętrznej, na systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii zbiorów danych zapisanych na informatycznych nośnikach danych, pod warunkiem zapewnienia trwałości zapisu informacji systemu rachunkowości, przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych, oraz na zapewnieniu ochrony programów komputerowych i danych systemu informatycznego rachunkowości, poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań programowych i organizacyjnych, chroniących przed nieupoważnionym dostępem lub zniszczeniem.

Należy podkreślić, że ustawa nie określa przykładów trwałych nośników danych. Zapewnienie trwałości zapisu danych, zgodnie z art. 13, polega na przeniesieniu lub przechowywaniu danych w sposób pozwalający zachować je w niezmienniczej postaci.

Jak podkreślono wcześniej, elementem dokumentacji przyjętej przez jednostkę polityki (zasad) rachunkowości jest opis systemu ochrony danych i ich zbiorów, w tym także dowodów księgowych. Ustawa o rachunkowości nie definiuje jednak, co się składa na system ochrony, ani nie określa jego zakresu [Król-Stępień 2013, s. 79].

Celem ochrony dostępu do systemu jest zapobieganie przed korzystaniem z systemu osób nieupoważnionych lub nieuprawnionych, dlatego ustalając zasady ochrony dostępu, należy odpowiedzieć na pytanie: kto musi mieć dostęp do systemu oraz do czego powinien mieć dostęp dany użytkownik. Wymieniony rodzaj ochrony sprowadza się do zabiegów organizacyjnych i technicznych, które ograniczają możliwości pracy w systemie komputerowym [Dziedziczak, Stępniewski 1999, s. 118-119].

Ustawa o rachunkowości ogólnie określa zasady prowadzenia ksiąg z wykorzystaniem systemów informatycznych, a jej przepisy nie zawierają gotowych rozwiązań. Tym samym, aby spełnić wymogi tego dokumentu podmiot gospodarczy musi mieć dużą wiedzę z zakresu informatyki. W tym miejscu należałoby się zastanowić

nad ewentualnym wprowadzeniem certyfikacji systemów informatycznych rachunkowości przez Krajową Izbę Biegłych Rewidentów (KIBR) lub Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (SKwP).

Minimalne wymagania wobec systemów komputerowych wspomagających rachunkowość przedsiębiorstwa zostały określone w ustawie o rachunkowości. Nie istnieją jednak procedury, dzięki którym można by określić, czy wymagania te są spełnione w stosowanych dziś systemach informatycznych. Za dobrą praktykę należy uznać zdobywanie rekomendacji Stowarzyszenia Księgowych w Polsce przez producentów oprogramowań informatycznych wykorzystywanych w rachunkowości. Listę programów finansowo-księgowych, które są rekomendowane przez SKwP, zaprezentowano w tab. 2.

Tabela 2. Programy finansowo-księgowe rekomendowane przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce

Lp.	Nazwa produktu programowego	Data udzielenia rekomendacji	Firma występująca o rekomendację
1	2	3	4
1	SIMPLE-FK, wersja 4.50 (a)	04.03.1996	SIMPLE
2	SYSTEM FINANSOWO-KSIĘGOWY FKX WERSJA 7.24.026.	22.06.1998	Prokom Software Sp. z o. o. Gdynia
3	FIKS system finansowo-księgowy, wersja 8.14.	14.09.1998	Makrosoft S.A. Warszawa
4	ADAPTIX/FK, wersja 108A	19.09.2000	„MaWi” Ag. Informat. Kraków
5	IMPULS-BPSC, podsystem FINANSE-KSIĘGOWOŚĆ-KOSZTY, wersja 4.2.	19.12.2000	Biuro Projektowania Systemów Cyfrowych BPSC Katowice
6	„NOVUM BANK”, wersja 4GL	19.12.2000	Zakład Usług Informatycznych NOVUM Sp. z o. o. Łomża
7	SAP R/3 – moduły FI (GL, AP,AR, AA, BL) + CO (OM-CEL, OM-CCA, OM-OPA, OM-IS, PC-OBJ) wersja 4.6C	20.07.2001	SAP Polska Sp. z o. o. Warszawa
8	IFS FINANSE	10.09.2001	Industrial&Financial System
9	„System Ekonomiczno-Finansowy Pro-FIN”, wersja 3.30	10.09.2001	Pro-Test S.A. Warszawa
10	SKOP-FK, wersja 6.1.	14.05.2002	Bytomska Spółka Informatyczna COIG 4 Sp. z o. o. Bytom
11	„Finanse i Księgowość- forte”, wersja 5.00	04.02.2003	MATRIX Pl. Warszawa
12	„System Zarządzania Firmą DIGITLAND ENTERPRISE”, moduł Finanse i Księgowość, wersja 15.05	18.11.2003	PHU „DIGIT-LAND W. Wierzba Kraków
13	SAP Business One, wersja 7.5	31.08.2004	SAP Polska Sp. z o. o. Warszawa
14	RAMZES- Księgi Handlowe, wersja 01.25.01.	16.11.2004	Ramzes Sp. z o. o. Warszawa

1	2	3	4
15	WF-FaKir, wersja 6.10.5 i WF-bEST, wersja 6.10.3	15.02.2005	WA-PRO Sp. z o.o.
16	SAP Business One, wersja 7.6	15.02.2005	SAP Polska Sp. z o. o. Warszawa
17	CDN OPT!MA , wersja 8.6.	23.08.2005	COMARCH SA Kraków
18	RAMZES Amortyzacja, wersja 05.28.06	22.11.2005	Ramzes Sp. z o. o. Warszawa
19	SIMPLE.ERP, moduł Finanse i Księgowość w wersji 5.0	16.01.2007	SIMPLE. S.A. Warszawa
20	EuroBankNet w wersji e06	16.01.2007	SoftNet Sp. z o. o. Kraków
21	SIMPLE.ERP w zakresie modułu Majątek Trwały w wersji 5.00a	04.09.2007	SIMPLE S.A. Warszawa
22	IMPULS, wersja 5	17.12.2007	BPSC S.A. Chorzów
23	Oracle e-Business Suite, wersja 12	23.09.2008	Oracle Polska Sp. z o.o. Warszawa
24	IFS Applications w wersji 7.5	20.04.2009	Industrial&Finacial Sytems Poland Sp. z o.o. Warszawa
25	Papirus SQL dla modułów: Finansowo-Księgowy w wersji 2.07.10.00 Rejestry Faktur w wersji 1.05.46.20	19.03.2013	SOFHARD S.A. Płock
26	IFS Applications w wersji 8	08.10.2013	Industrial&Finacial Systems Poland Sp. z o.o. Warszawa

Źródło: [Internet 1].

Należy zaznaczyć, że rekomendacja wydana przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce nie ma charakteru certyfikatu, czyli urzędowego dopuszczenia produktu do użytku. Rekomendacja nie daje gwarancji braku ujemnych skutków stosowania programu, ułatwia jedynie podmiotom gospodarczym wybór odpowiedniego programu finansowo-księgowego spośród wielu oferowanych na rynku [Zaleska 2011, s. 101].

4. Realizacja funkcji współczesnej rachunkowości przy wykorzystaniu systemów informatycznych

Stosowanie systemów informatycznych w podmiocie gospodarczym umożliwia sprawne i skuteczne realizowanie różnych funkcji rachunkowości, takich jak funkcja [Micherda 2005, s. 14]:

- informacyjna,
- kontrolna,
- analityczna,
- stymulacyjna (zarządcza),
- statystyczna.

Funkcja informacyjna, zwłaszcza w rozwiniętej gospodarce rynkowej, wychodzi na pierwsze miejsce jako integralna część systemu informacyjnego przedsiębior-

stwa. Dostarcza informacji niezbędnych do podejmowania decyzji w zarządzaniu, informuje o stanie i o zmianach środków gospodarczych (aktywów) i finansujących je kapitałów (pasywów) oraz wyniku finansowym [Żyznowski 1995, s. 22]. Krąg odbiorców informacji na temat funkcjonowania przedsiębiorstwa i wyników jego działalności jest bardzo szeroki. Użytkownikami tych informacji są osoby pracujące zarówno wewnątrz firmy, jak i w jej otoczeniu. Dzięki wykorzystaniu informatycznych systemów finansowo-księgowych można dostarczać dane z dowolną częstotliwością i o wybranym poziomie szczegółowości. Zastosowanie ewidencji komputerowej w rachunkowości powoduje, że informacja zawiera mniej błędów, które mogą powstawać w procesie ręcznego zestawiania raportów i sprawozdań. Należy podkreślić fakt, iż użytkownicy systemów informacyjnych dla małych i średnich przedsiębiorstw przywiązują dużą wagę do jego funkcjonalności w zakresie sprawozdawczości finansowej (deklaracje PIT, CIT) [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 16].

Kontrolna funkcja rachunkowości przejawia się w możliwości ochrony i zabezpieczenia majątku jednostki przed zniszczeniem lub przywłaszczeniem. Systemy informatyczne rachunkowości mogą w znacznym stopniu wpłynąć na ograniczenie liczby kradzieży, gdyż coraz częściej wymagają określenia odpowiedzialności za poszczególne elementy majątku i pozwalają dokładnie monitorować obieg składników aktywów. „Papierowa” księgowość nie dawała tak dużych możliwości w realizacji kontrolnej funkcji rachunkowości [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 16].

Systemy informatyczne wspomagające rachunkowość zawierają często moduły analizy finansowej, których działanie jest przejawem realizacji analitycznej funkcji rachunkowości. Funkcja ta polega na badaniu i interpretacji informacji generowanych przez rachunkowość, na podstawie których ocenia się sytuację ekonomiczną, majątkową i finansową podmiotu gospodarczego. Informacje prezentowane w postaci sprawozdań, w połączeniu z ich odpowiednią interpretacją, pozwalają na ocenę efektywności wykorzystania zasobów, ujawnienie nieprawidłowości i podejmowanie racjonalnych decyzji [Micherda 2005, s. 14]. Możliwość szybkiego i łatwego uzyskania na bieżąco informacji na temat przedsiębiorstwa w dowolnym przekroju i o wysokim stopniu szczegółowości odróżnia księgowość bazującą na rozwiązaniach informatycznych od księgowości prowadzonej tradycyjnymi metodami.

Funkcja stymulacyjna, inaczej zwana zarządczą, dotyczy procesu alokacji zasobów podmiotu gospodarczego i ich efektywnego wykorzystania. Dzięki technikom i rozwiązaniom informatycznym staje się możliwe bieżące monitorowanie wszystkich procesów zachodzących w przedsiębiorstwie i ich wpływu na poziom przychodów i kosztów. Rachunkowość stymuluje efektywne wykorzystanie majątku właścicieli w celu zwiększenia wartości przedsiębiorstwa. Możliwość otrzymywania informacji zarządczej na czas i bez opóźnień należy uznać za jedną z największych zalet prowadzenia ewidencji księgowej za pomocą komputerowych systemów finansowo-księgowych [Micherda 2005, s. 14].

Jedną z ostatnich funkcji, dzięki której rozwiązania informatyczne pozwalają osiągnąć wymierne korzyści, jest funkcja statystyczna. Rachunkowość stanowi bowiem źródło informacji dla organów statystyki publicznej. W Polsce podmioty gospodarcze są zobligowane do okresowego dostarczania do Głównego Urzędu Statystycznego danych w postaci raportów i sprawozdań. Dzięki zastosowaniu systemów komputerowych sporządzenie takich raportów lub zebranie informacji w wymaganym układzie ani nie stanowi trudności, ani nie wiąże się z koniecznością przeznaczania większych nakładów czasu na ich przygotowanie. Ponadto możliwość przekazywania sprawozdań statystycznych w formie elektronicznej jest kolejną korzyścią płynącą z wykorzystania nowoczesnych metod ewidencji księgowej.

5. Korzyści wynikające z zastosowania nowoczesnych technik ewidencji księgowej

Posługiwanie się nowoczesnymi metodami ewidencji księgowej przynosi liczne i ważne korzyści w skali nie tylko przedsiębiorstwa, lecz także całej gospodarki.

W przedsiębiorstwie korzystanie z nowoczesnych rozwiązań informatycznych wpływa na usprawnienia w prowadzeniu rachunkowości, czyli na złożony proces ewidencji oraz na oszczędność poprzez oddziaływanie na koszty. Mówiąc o usprawnieniach, mamy na myśli szybsze (w porównaniu z tradycyjnymi technikami) prowadzenie ewidencji rachunkowej, program księgowy za pośrednictwem użytkownika dokonuje bowiem zapisów w księdze głównej i we wszystkich właściwych rejestrach, czy szybsze i łatwiejsze przeszukiwanie całej dokumentacji księgowej, które może przebiegać według różnych kryteriów, a także wykonywanie zestawień na potrzeby raportów księgowych. System informatyczny wspomagający rachunkowość pozwala zarówno na agregację, jak i dezagregację informacji, sporządzanie standardowych sprawozdań finansowych, które przy tradycyjnych metodach ewidencji wymagałyby wielogodzinnej, żmudnej pracy. Przechowywanie informacji finansowych w formie elektronicznej jest bezpieczne i prawie nienarażone na zniszczenia (można łatwo kopiować dokumenty księgowe oraz je przechowywać). Jest to również tańsze rozwiązanie, aniżeli konwencjonalne gromadzenie dokumentacji księgowej, ze względu na oszczędność papieru, materiałów eksploatacyjnych czy powierzchni biurowych przeznaczonych na przechowywanie dokumentów. Wykorzystanie systemów finansowo-księgowych wpływa też na spadek kosztów wynagrodzeń, gdyż liczba osób potrzebnych do prowadzenia ksiąg z użyciem komputera, w porównaniu z tradycyjną księgowością, jest znacznie mniejsza. Oczywiście nie można zapomnieć o kosztach prowadzenia ewidencji w ten sposób. Trzeba zakupić sprzęt komputerowy i licencje, a także odpowiednio przeszkolić personel, jest to jednak wydatek jednorazowy. Dodatkowo może się pojawić problem zabezpieczenia danych przed dostępem osób niepowołanych – istnieje bowiem możliwość ich przywłaszczenia. Przedsiębiorstwo może ponosić dodatkowe koszty będące rezultatem konieczności zabezpieczenia nośników danych z kopiami. W przypadku zmiany

przepisów program finansowy musi być zaktualizowany, co zwykle się wiąże z kolejnymi nakładami finansowymi [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 22].

Wymienione oszczędności w skali jednego podmiotu gospodarczego z tytułu wykorzystania komputerowego systemu ewidencji księgowej nie muszą być wcale duże. Jednakże jeśli weźmiemy pod uwagę wpływ przyjęcia nowoczesnych technik i rozwiązań w całej gospodarce, to korzyści i oszczędności okazują się większe.

Stosowanie przez podmiot gospodarczy systemu informatycznego rachunkowości spełniającego wymogi ustawy o rachunkowości jest istotne z perspektywy wszystkich uczestników rynku finansowego – zarówno kredytodawców, jak i inwestorów. Dzięki nowoczesnym rozwiązaniom z mniejszym opóźnieniem otrzymują oni informację o prowadzonej działalności i wynikach finansowych przedsiębiorstwa. Przyczynia się to do lepszego i bardziej efektywnego funkcjonowania rynków finansowych. Pozwala również na bardziej trafną wycenę ryzyka związanego z inwestowaniem czy kredytowaniem poszczególnych podmiotów gospodarczych, w skali całej gospodarki prowadząc do bardziej efektywnej alokacji zasobów [Andrzejewski, Jonas, Młodkowski 2004, s. 22-23].

Organy nadzoru bankowego i skarbowego prowadzą badania kontrole nie tylko na podstawie dostarczonej informacji, lecz także na podstawie wizji lokalnych w samych przedsiębiorstwach. Przy prowadzeniu ewidencji za pomocą komputerowych systemów nie muszą angażować tak dużych zasobów ludzkich i nakładów czasu, jak w przypadku tradycyjnie prowadzonej księgowości.

Systemy informatyczne wykorzystywane w rachunkowości pozwalają podmiotom gospodarczym na szybkie sporządzanie raportów w dowolnych przekrojach, oszczędzając przy tym czas, pozwalają też uniknąć błędów w procesie przygotowywania informacji wymaganych przez organy kontrolujące.

6. Podsumowanie

Podsumowując, można stwierdzić, że rachunkowość prowadzona z użyciem komputera i z wykorzystaniem odpowiednich programów finansowo-księgowych umożliwia szybszy obieg informacji w przedsiębiorstwie. To z kolei wpływa na szybkie podejmowanie decyzji przez menedżerów i reagowanie na zagrożenia związane z utratą rentowności czy płynności jednostki zarządzanej. Prawidłowo skonstruowany system informatyczny, służący do prowadzenia ewidencji księgowej, powinien zapewnić sprawne i kompletne dostarczanie informacji finansowych osobom zatrudnionym zarówno w firmie, jak i na zewnątrz jednostki. Informacje te powinny być generowane w różnych przekrojach, systematycznie i chronologicznie, zgodnie z potrzebami użytkowników. Ponadto system informatyczny powinien mieć następujące cechy: wiarygodności, sprawdzalności oraz dogodność i elastyczność w eksploatacji [Nadolna 2006].

Ustawa o rachunkowości w sposób ogólny określa zasady prowadzenia ksiąg z wykorzystaniem systemów informatycznych, a jej przepisy nie zawierają goto-

wych rozwiązań. Podobne stanowisko przyjął w 2010 r. Komitet Standardów Rachunkowości w sprawie niektórych zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych. Potrzebę wyjaśnienia niektórych zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych przez KSR uzasadniono brakiem szczegółowych uregulowań w ustawie o rachunkowości oraz pojawiającymi się wątpliwościami przy praktycznym stosowaniu rozdziału 2 ustawy „Prowadzenie ksiąg rachunkowych”². Stanowisko KSR doprecyzowuje i wyjaśnia zasady prowadzenia ksiąg z użyciem systemów informatycznych, jednakże nie udziela odpowiedzi na pytanie, jak dokumentować system informatyczny rachunkowości. Co więcej, ogólnikowy zapis tak istotnych zagadnień budzi wiele wątpliwości związanych z ich praktycznym zastosowaniem. Tym samym należałoby się zastanowić nad ponowną nowelizacją zapisów UoR w zakresie wykorzystania systemów informatycznych do prowadzenia ksiąg rachunkowych podmiotów gospodarczych.

Aby ograniczyć odpowiedzialność za niezgodność z wymogami ustawy dokumentacji polityki rachunkowości, służby finansowo-księgowe powinny współpracować ze służbami odpowiedzialnymi za zasoby informatyczne w celu rozpoznania systemu księgowości i kontroli wewnętrznej w obszarach, na które wpływa środowisko informatyczne. Jedynie wówczas możliwe jest ich uwierzytelnienie w dokumentacji polityki rachunkowości w postaci opisu zasad obowiązujących w jednostce gospodarczej.

Literatura

- Andrzejewski M., Jonas K., Młodkowski P., 2004, *Zastosowanie technik komputerowych w rachunkowości: systemy dla małych i średnich przedsiębiorstw*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Dziedziczak I., Stępniewski J., 1999, *System rachunkowości wspomaganey komputerem*, SKwP, Warszawa.
- Flakiewicz W., 2002, *Systemy informacyjne w zarządzaniu. Uwarunkowania, technologie, rodzaje*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Jaruga A., Sobańska I., Kopczyńska L. i in., 1994, *Rachunkowość dla menedżerów*, wyd. II, Towarzystwo Gospodarcze RAFIB, Łódź.
- Król-Stępień M., 2013, *System informatyczny rachunkowości jako narzędzie wspomagające zarządzanie jednostką gospodarczą – wymogi ustawowe, a ich praktyczne stosowanie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 757, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 58, Szczecin.
- Micherda B., 2005, *Funkcje i struktura współczesnej rachunkowości*, [w:] *Podstawy rachunkowości*, red. B. Micherda, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Micherda B. (red.), 2005, *Podstawy rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Monarcha-Matlak A., 2008, *Obowiązki administracji w komunikacji elektronicznej*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Kraków 2008.
- Nadolna B., 2006, *Dostosowanie informatycznych systemów rachunkowości do potrzeb zarządzania*. Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce nr 35, Warszawa.

² Komitet Standardów Rachunkowości na posiedzeniu odbywającym się 13 kwietnia 2010 r. uchwałą nr 5/10 przyjął stanowisko w sprawie niektórych zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych. Zob. [Internet 2].

- Nowicki A., Chomiak-Orsa I., 2011, *Analiza i modelowanie systemów informacyjnych*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław.
- Stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie niektórych zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych*, www.mf.gov.pl [17.12.2014].
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. 2013, poz. 330, 613.
- Walińska E. (red.), 2009, *Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Winiarska K. (red.), 2011, *Organizacja rachunkowości*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Zaleska B., 2011, *Dobór systemów komputerowych do prowadzenia ksiąg rachunkowych*, [w:] *Organizacja rachunkowości*, K. Winiowska (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Żyznowski T., 1995, *Rachunkowość jednostek gospodarczych*, Difin, Warszawa.

Źródła internetowe

- [1] <http://www.skwp.pl/Uslugi,80.html> [dostęp: 26.01.2014].
- [2] www.mf.gov.pl [dostęp: 17.12.2014].

ACCOUNTING INFORMATION SYSTEM AND ITS ROLE IN THE LIGHT OF THE ACCOUNTING ACT

Summary: Intensive development of information technology influences on information system of accounting, which is more advanced than conventional systems used in bookkeeping. Information systems determine how to process data, which may have a significant impact on the financial position of every entity. The purpose of this article is an attempt to present legal and regulatory requirements which should be fulfilled by financial accounting software in the enterprise.

Keywords: information system, accounting policy, Accounting Act.